

De adeldom en het gelijkheidsbeginsel

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R. (1986). De adeldom en het gelijkheidsbeginsel. *NJCM Bulletin: Nederlands tijdschrift voor de mensenrechten*, 11(6), 522-534.

Document status and date:

Published: 01/01/1986

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

DE ADELDOM EN HET GELIJKHEIDSBEGINSEL

Afdeling Rechtspraak

Raad van State

9 september 1985

(Mrs. Blaauw, Van der Hoeven, Van Eijkern)

Drs. V.M.C. van Geen, te Amsterdam, appellante,

tegen

De HR van Adel, verweerder, vertegenwoordigd door Mr. O. Schutte, secretaris.

Bij besluit van 12 april 1984 heeft verweerder het verzoek van appellante om haar dochter A.V.M. van Geen in het filiatieregister in te schrijven afgewezen.

Verweerder heeft dit besluit doen steunen op de volgende overwegingen:

Uw dochter kan, gelet op het Souverein besluit van 13 februari 1815, dat onverkort van kracht is, niet in het filiatieregister worden ingeschreven. Van ongelijke behandeling is geen sprake, omdat op grond van het Souverein besluit niet slechts aan uw dochter, maar aan alle onwettige kinderen van adellijke ouders adeldom dient te worden ontzegd.

Tegen dit besluit heeft appellant bij schrijven van 2 mei 1984, ingekomen bij de RvS op 4 mei 1984, beroep op grond van de Wet Arob ingediend bij de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State.

Appellante voert daarbij aan:

Door deze afwijzing wordt mijn dochter gediscrimineerd en tevens wordt door deze afwijzing ons gezinsleven niet gerespecteerd.

In een briefwisseling betreffende de vermelding van het adelspredikaat in het register van de Burgerlijke Stand met de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van de gemeente Amsterdam heeft de ambtenaar mij geadviseerd, brief van 7 maart 1984: "... de HR van Adel te verzoeken uw dochter in het filiatieregister op te nemen" en "Indien de HR van Adel afwijzend zou beschikken op uw verzoek zou u kunnen overwegen ingevolge artikel 2 Wet beroep administratieve beschikkingen de RvS, Afdeling geschillen van bestuur, in dezen een oordeel te vragen."

Wat betreft de afwijzing van mijn verzoek door de HR van Adel ben ik van mening dat deze afwijzing op een onjuiste overweging is gebaseerd.

Het Souverein besluit van 13 februari 1815, nr. 60 (Stb. 15) vereist weliswaar voor de overgang van een adelspredikaat zowel wettigheid als afstamming maar de juridische status van het natuurlijk niet erkende kind is in de laatste tijd sterk verbeterd en zoveel mogelijk aangepast aan de status van het wettige kind.

Het Europees Verdrag inzake de rechtspositie van buiten huwelijk geboren kinderen van 15 oktober 1975 (European Treaty Series, nr. 85) ondersteunt deze zienswijze. De préambule van deze Conventie van de Raad van Europa zegt onder andere:

"Noting that in a great number of member States efforts have been, or are being, made to improve the legal status of children born out of wedlock by reducing the differences between their legal status and that of children born in wedlock which are to the legal or social disadvantage of the former."

Het lijkt mij dat bij de toepassing van het Souverein besluit het aspect van de "wettigheid" buiten toepassing moet blijven en dat alleen maar rekening gehouden mag worden met het aspect van de "afstamming". Wanneer ik, als moeder, ben ingeschreven in het filiatierregister dient ook mijn niet-wettige dochter in dit register te worden vermeld.

De Europese Commissie voor de Rechten van de Mens heeft in de Grandrath-case (Yearbook X, p. 626 e.v.) het begrip discriminatie als volgt omschreven: "The notion of discrimination between individuals implies a comparison between two or more different groups or categories of individuals and the finding that one group or category is being treated differently from - and less favourable than - another group or category and, secondly, that such different treatment is based on groups which are not acceptable."

In de Belgian Linguistic-case (Yearbook XI, p. 832 e.v.) werd onder andere het volgende aangevoerd: "... the principle of equality of treatment is violated if the distinction has no objective and reasonable justification."

Of zoals het in de door de Europese Commissie behandelde De Geïllustreerde Pers NV-case (Council of Europe, Strasbourg, 1977) is samengevat:

1. The facts found disclose a differential treatment; and
2. The distinction does not have a legitimate aim - that is, it has no objective and reasonable justification, having regard to the aim and effects of the measure under consideration; and
3. There is no reasonable proportionality between the means employed and the aims sought to be realized."

Relateer ik het hiervoor gezegde aan het antwoord dat de HR van Adel op mijn verzoek heeft gegeven, dan kan ik slechts tot de conclusie komen dat de HR van Adel door zijn weigering mijn dochter in het filiatierregister in te schrijven de volgende rechterlijke bepalingen niet naleeft:

1. Artikel 1 van onze nieuwe Grondwet die per 17 februari 1983 in werking is getreden:

"Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan."

2. Artikel 14, inhoudende het discriminatieverbod, jo. artikel 8, inhoudende het recht op eerbiediging van het gezinsleven, van het Europees Verdrag mensenrechten van 8 november 1950.

Het Europese Hof heeft in het Marckx-arrest in par. 734 het volgende overwogen: "In acting in a manner calculated to allow the family life of an unmarried mother and her child to develop normally (see par. 31 above), the State must avoid any discrimination on birth: this is dictated by Article 14 in conjunction with Article 8."

(Voor het rapport van 10 december 1977 van de Europese Commissie in de Marckx-zaak zie Publ. ECHR, Series B, Vol. 29; voor het arrest van 13 juni 1979 zie Publ. ECHR, Series A, Vol. 31.)

3. Deel I, artikel 16, alsmede Deel II, artikel 16 Europees Sociaal Handvest van 18 oktober 1961 (Trb. 1962, 3):

"The family as a fundamental unit of society has the right to appropriate social, legal and economic protection to ensure its full development."

4. Artikel 26 International Covenant on Civil and Political Rights (Trb. 1969, 99) dat vastlegt dat "... een ieder gelijke en doelmatige bescherming tegen discriminatie op welke grond ook ..." geniet. (Voor de rechtstreekse werking van dit artikel zie NJ 1982, 424, met een verbetering wegens misstelling van de tekst in NJ 1982, 475.)

Het beroepschrift van appellante is met toepassing van artikel 11 eerste lid Wet Arob aan de minister van Binnelandse Zaken toegezonden met uitnodiging om binnen veertien dagen schriftelijk te verklaren of dit beroepschrift als bezwaarschrift zal worden aangemerkt en als zodanig in behandeling zal worden genomen.

De minister, voornoemd, heeft naar aanleiding daarvan medegedeeld dat aan die uitnodiging geen gevolg zal worden gegeven.

Desgevraagd heeft verweerder op 18 februari 1985 (met een rectificatie op 22 februari 1985) een verweerschrift ingediend.

Het geschil is op 16 juli 1985 behandeld in een openbare vergadering van de Afdeling, waarin verweerder bij monde van zijn vertegenwoordiger zijn standpunt nader heeft uiteengezet. Appellante is niet verschenen.

In rechte:

Ingevolge artikel 16 Souverein besluit van 24 juni 1814, nr. 10, zal verweerder een pertinent algemeen register van de Nederlandse adel doen houden.

Artikel 21 van dit besluit bepaalt dat verweerder in zijn registers geen andere geslachten zal mogen inbrengen noch stellen, dan die welke door de Kroon voor adel zijn erkend, aangenomen of gecreëerd.

Ingevolge artikel 1 Souverein besluit van 13 februari 1815, nr. 60, geldt voor overgang van de adeldom naast afstamming ook wettigheid als vereiste.

Appellante heeft verweerder verzocht haar niet-wettig kind in het filiatierregister in te schrijven.

Verweerder heeft dit verzoek afgewezen op grond van de overweging dat aan onwettige kinderen van adellijke ouders adeldom dient te worden ontzegd.

Voorts heeft verweerder in zijn verweerschrift, zoals nader toegelicht ter zitting, aangevoerd dat naar geldende wetgeving het adellijk distinctief overgaat op wettige afstammelingen in de mannelijke lijn, tot wie de dochter van appellante niet behoort.

Appellante heeft in haar beroepschrift gesteld dat het bestreden besluit zich niet verdraagt met het bepaalde in artikel 1 Gr.w. noch met artikel 26 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, noch met artikel 8 in samenhang met artikel 14 Europees Verdrag mensenrechten.

Naar het oordeel van de Afdeling faalt de grief dat het bestreden besluit zich niet verdraagt met het bepaalde in artikel 8 in samenhang met artikel 14 Europees Verdrag mensenrechten. Door het bestreden besluit zijn immers geen rechten of vrijheden als vermeld in dit Verdrag geschonden.

Het in artikel 8 eerste lid gewaarborgde recht dat een ieder het recht heeft op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling wordt door het bestreden besluit evenmin aangetast. Ook kan naar het oordeel van de Afdeling niet worden gezegd dat het bestreden besluit in strijd is met het in artikel 1 Gr.w. en in artikel 26 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten gewaarborgde gelijkheidsbeginsel en beginsel van non-discriminatie. De Afdeling is niet gebleken dat het bepaalde in artikel 1 Souverein besluit van 13 februari 1815, nr. 60 een onderscheid naar wettigheid dan wel anderszins zou maken dat als discriminatie en derhalve als ongeoorloofd zou moeten worden beschouwd. Voor zover onderscheid wordt gemaakt, is niet gebleken dat zou worden gehandeld in strijd met hetzij door appellante in dit verband genoemde verdragsbepalingen, hetzij met de Grondwet.

Voor zover appellante heeft gesteld dat het bestreden besluit in strijd is met het bepaalde in artikel 16 van deel I en artikel 16 van deel II Europees Sociaal Handvest, verliest zij uit het oog dat deze verdragsbepalingen zich blijkens hun bevoordingen niet lenen voor de door appellante daaraan toegekende rechtstreekse werking.

Reeds hierom faalt deze grief.

Aangezien niet is gebleken dat het bestreden besluit in aanmerking komt om te worden vernietigd op een der in artikel 8 eerste lid Wet Arob genoemde gronden, dient het beroep van appellante te worden verworpen.

Uitspraak:

De Raad van State, Afdeling Rechtspraak:

Gezien de Wet Arob en de Wet op de Raad van State:

Rechtdoende:

verwerpt het beroep.

Volgens het in Nederland geldend adelsrecht gaat het adellijke predikaat, waarop de appellante in de onderhavige zaak recht heeft niet over op haar onwettig kind. Deze regel is volgens de Afdeling Rechtspraak niet in strijd met de Grondwet of met het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten of het Europees Verdrag inzake de mensenrechten. Door zo te beslissen heeft de Afdeling zorgvuldig vermeden om door één enkele beslissing het Nederlandse adelsrecht (en wellicht impliciet ook het adelsrecht van enkele andere Westeuropese staten) op losse schroeven te zetten. In dit opzicht is deze beslissing daarom wellicht verstandig. In rechts-politiek opzicht heeft de Afdeling Rechtspraak echter zeker niet het laatste woord gesproken. Veeleer is te verwachten dat de onderhavige beslissing aan het begin van een discussie over het adelsrecht zal staan.

Sinds de Grondwetswijziging van 1848 is er in Nederland geen sprake meer van een bijzondere adelstand met eigen politieke rechten. In overeenstemming met deze verandering werd toen in de Grondwet het woord **adelstand** vervangen door **adeldom** (vgl. Van Meeuwen, p. 84). Sindsdien werd derhalve niet meer gesproken van **verheffen** in de adelstand, maar van **verlenen** van adeldom (artikel 74 eerste lid Grondwet (oud)). Dit verlenen van adeldom kan op drie manieren gebeuren: een geslacht kan worden verheven, ingelijfd of erkend. Van erkenning is sprake, indien wordt vastgesteld dat een bepaald geslacht van oudsher in Nederland adellijk was. Van inlijving in de Nederlandse adel wordt gesproken, indien een Nederlander van buitenlandse adellijke afstamming in Nederland als adellijk te boek wil staan: door inlijving wordt hij dan in de Nederlandse adel opgenomen. Door verheffing wordt een voorheen burgerlijke familie adellijk. In de negentiende eeuw is dit vooral vaak gebeurd met oude regentengeslachten uit de tijd van de Republiek, maar ook werd wel wegens persoonlijke verdiensten geadeld. De laatste verheffing in de adelstand wegens persoonlijke verdienste was in 1903 die van luitenant-generaal den Beer Poortugael, minister van Oorlog en lid van de Raad van State. Na zijn repatriëring weigerde van Heutsz, gouverneur-generaal van Nederlands-Indië van 1904-1909, een hem aangeboden verheffing, omdat daarbij niet tevens - zoals aan sommige van zijn negentiende-eeuwse ambtsvoorgangers - de titel van baron bij eerstgeboorte in het vooruitzicht werd gesteld (vgl. Van Valkenburg, p. 67). Sindsdien heeft de Kroon afgezien van het creëren van een verdienstenadel, zulks bij voorbeeld in tegenstelling tot België en Groot-Brittannië waar nog wel steeds adeldom wordt verleend op grond van persoonlijke verdienste ((Belgisch) KB 31 januari 1978, Stbl. 26 mei 1978; Van Damme, Adel, p. 7 e.v.; idem, RW 1979/80, p. 1317-1326; Eeckhout, JT 1979, p. 732; Prakke, p. 134 e.v.).

Naar aanleiding van de zaak Von Hertzberg (Raad van State, Afdeling Rechtspraak 18 april 1978, NJ AB 1978, 337) bleek, dat de Raad van Ministers in zijn vergadering van 21 november 1953 zelfs uitdrukkelijk had besloten, dat verheffing in de adelstand voortaan achterwege diende te blijven. Wel zou nog erkenning als behorende bij de Nederlandse adel kunnen geschieden "op bewijs, dat men behoort tot een geslacht, hetwelk vóór 1795 reeds tot de adel behoorde en indien niet gebleken is van bezwaren tegen de persoon van de aanvrager, welke zich tegen de erkenning zouden kunnen verzetten." Inlijving bij de Nederlandse adel zou ook mogelijk blijven en van geval tot geval worden beoordeeld "aan de hand van de zich daarbij voordoende bijzondere omstandigheden".

In Nederland zijn sinds 1903 nog slechts zeer weinig oude regentengeslachten in de adel verheven, terwijl voorts nog enige inlijvingen van buitenlandse adellijken in de Nederlandse adel hebben plaatsgevonden (vgl. laatstelijk de bij KB van 4 mei 1982, Stbl. 410 gepubliceerde overzichtlijst). Ten aanzien van inlijvingen zij nog opgemerkt, dat buitenlandse adellijken slechts in de Nederlandse adel worden opgenomen, als het land waaraan zij hun adeldom ontlenen een adel kent, die op soortgelijke wijze is gestructureerd als in Nederland. Adellijken uit Oosterse landen (bij voorbeeld Indonesië) komen hier te lande derhalve niet voor inlijving in aanmerking (zo ook Raad van State, Afdeling Rechtspraak 15 februari 1980, NJ AB 1980, 48). Maar ook leden van de Britse adel worden in Nederland niet ingelijfd, omdat er een te groot verschil bestaat tussen het Britse en het Nederlandse adelsrecht (zie Van Meeuwen, p. 84, alsmede Van Valkenburg, p. 59, 60).

Alvorens stil te staan bij de regels die de overgang van adeldom beheersen, is het nuttig om nog in te gaan op het karakter van adellijke titels en predikaten. Daarbij moeten we ook kort stilstaan bij het verschil tussen adellijke titels en predikaten. Het Nederlandse adelsrecht kent de titels: ridder, baron, burggraaf, graaf, markies, hertog en prins (vgl. Van Meeuwen, p. 80, met verwijzing naar KB 16 augustus 1947). Enkele van deze titels (burggraaf, markies, hertog en prins) worden evenwel niet door in Nederland wonende adellijken gevoerd. Wel leven er in Groot-Brittannië nog een prins van Waterloo en een markies van Heusden, die beiden lid zijn van de Nederlandse adel (zie Van Valkenburg, p. 57-59). De titels burggraaf, markies, hertog en prins komen ook voor in het "enz., enz., enz." van de Nederlandse Koningin. Indien iemand wél adellijk is, maar geen recht heeft op een adellijke titel, kan hij of zij het adellijke predikaat "Jonkheer" of "Jonkvrouwe" voeren.

Een adellijke titel of predikaat is naar Nederlands recht geen deel van de naam (Asser/Wiarda, p. 1145; Van Meeuwen, p. 85; Prins, PS 1954, 155 e.v. en PS 1956, 13 e.v.). Deze regel geldt ook in het Belgische en Franse adelsrecht. Anders

is dit in Duitsland, waar sinds de Weimarer Reichsverfassung van 18 augustus 1919 werd bepaald: "Adelsbezeichnungen gelten nur als Teil des Namens und dürfen nicht mehr verliehen werden".

Het feit, of een adellijke titel al dan niet deel van de familienaam is, blijkt van groot belang te zijn voor de overgang van het adellijke distinctief. In Duitsland volgt het adellijke distinctief steeds de geslachtsnaam. In Nederland gelden voor de overgang van de adeldom en titels echter andere regels dan voor de overgang van de naam. Daardoor verwierf in het geval dat aanleiding gaf tot de onderhavige beslissing van de Afdeling Rechtspraak het onwettig kind van de adellijke appellante wel haar geslachtsnaam, maar niet haar adeldom. Er bestaat niettemin zo'n nauwe relatie tussen een adellijke titel of predikaat en een bepaalde geslachtsnaam, dat zo'n titel of predikaat dikwijls als accessorium van een bepaalde naam wordt bestempeld (Van Damme, p. 67). Krachtens het Souverein Besluit van 13 februari 1815, nr. 60, Stbl. 1815, 15 (vgl. ook KB van 16 januari 1822, Stbl. 1822, 1) moeten adellijke titels in alle openbare akten tezamen met de geslachtsnaam worden vermeld. De uiterst nauwe relatie tussen naam en adeldom blijkt ook uit het feit, dat volgens Nederlands adelsrecht het recht tot het voeren van een adellijk predikaat of titel verloren gaat, indien de naam van een adellijk persoon wordt gewijzigd (Van Meeuwen, p. 80). Van Sasse van IJsselt (PS 1960, p. 84) stelt, in dit verband, dat zo'n persoon wiens naam wordt gewijzigd, wel tot de Nederlandse adel blijft behoren, maar dat zijn adeldom "sluimert".

Welke regels beheersen nu precies de overgang van adeldom? De belangrijkste regel is neergelegd in het Souverein Besluit van 13 februari 1815, nr. 60, Stbl. 1815, 15, dat ook in de onderhavige procedure centraal stond: een adelspredikaat of titel gaat over op alle wettige afstammelingen van een adellijk persoon. Het Souverein Besluit doet daarbij op wettige afstammelingen in mannelijke lijn. Duidelijk blijkt zulks uit de standaardtekst van adelsdiploma's, zoals vastgesteld bij de KB's van 30 september, 20 oktober en 18 december 1815; de titel of het predikaat wordt toegekend aan een bepaald persoon "en zijn wettige thans bestaande en toekomstige kinderen, zowel mannelijke als vrouwelijke, mitsgaders alle volgende afstammelingen van zijn geslacht en naam". Adeldom gaat dus niet over op de wettige kinderen van de dochter (Van Meeuwen, p. 80).

Op deze algemene regeling van de overgang van een adellijke titel of predikaat bestaat een belangrijke uitzondering in de gevallen, waarin een adellijke titel werd verleend bij recht van eerstgeboorte (de zogenaamde primogenitur-adel). Het toeval wil, dat juist het geslacht waartoe de appellante in de onderhavige zaak behoort een familie is, waarin de adellijke titel "baron" slechts door de eerstgeborene wettige **mannelijke** afstammeling wordt gedragen. Uitsluitend het "hoofd" van het geslacht is dus baron, de overige wettige leden van het ge-

slacht zijn adellijke personen zonder titel, die derhalve het adelspredikaat "Jonkheer" of "Jonkvrouwe" voeren. (Josephus Jacobus van Geen werd bij decreet van Napoleon I van 9 januari 1813 verheven tot chevalier de l'empire. Bij KB van 22 maart 1831, nr. 103 werd hij verheven in de Nederlandse adel met de titel van baron bij eerstgeboorte; zie Nederlands Adelsboek 1982, p. 329; vgl. ook Beelaerts van Blokland, p. 33.) Bij KB van 26 maart 1868, Stbl. 1868, 37 werd de preciese wijze van overgang van de titel bij primogenitur-adel nader vastgesteld:

"1. Na overlijden van den oorspronkelijke begiftigde gaat de titel over op zijn' eerstgeboren zoon en vervolgens of, bij vóóroverlijden van dezen laatste, onmiddellijk op de wettige mannelijke afstammelingen van den eerstgeboren zoon, met dien verstande, dat onder dezen steeds de oudste in leven zijnde van den oudsten mannelijke staak bij uitsluiting van alle anderen tot het voeren van den titel geregtigt is.

2. Bij ontstentenis van wettige mannelijke afstammelingen van den eerstgeboren zoon gaat de titel over op zijne broeders en hunne wettige mannelijke afstammelingen uit den mannelijke stam, met dien verstande dat de oudere broeder, met zijne nakomelingen, steeds den jongere broeder met diens nakomelingen uitsluit, en dat verder steeds de oudste van de oudsten staak bij uitsluiting van alle anderen tot het voeren van den titel geregtigt is.

3. Het regt tot het voeren van den titel gaat eerst verloren na het overlijden van den oorspronkelijk begiftigde en van alle zijne wettige mannelijke afstammelingen uit den mannelijke stam."

Als we de zo beschreven regels betreffende de overgang van adeldom bezien, kunnen we meerdere categorieën van ongelijke behandeling signaleren waarbij telkens de vraag opkomt, of deze ongelijkheden nog in het licht van de hedendaagse opvattingen over discriminatie kunnen worden geaccepteerd.

A. Wettige en onwettige kinderen worden ongelijk behandeld. Het door een adellijke man erkende onwettige kind kan aan zijn vader geen adeldom ontlenen, een onwettig kind van een adellijke moeder verwerft haar adeldom al evenmn. In beide gevallen verwerft het kind wel de geslachtsnaam van zijn moeder, respectievelijk vader (in het eerste geval uiteraard slechts indien het een niet-erkend onwettig kind betreft). Indien een onwettig kind wordt gelegitimeerd, doordat de adellijke vader met de moeder van het kind huwt, wordt het kind wel adellijk. Opmerkelijk is hierbij evenwel de mening van Van Meeuwen (p. 86), dat zo'n erkenning juist vanwege de adelsrechtelijke gevolgen zou kunnen worden betwist indien ze in strijd met de waarheid is gedaan. Dit zou uiteraard met name relevant kunnen zijn als door de erkenning wettiging plaatsvindt en het zo gewettigde kind op de wachtlijst voor een pri-

mogenitur-titel een hogere plaats inneemt dan zijn later geboren broers.

B. Geadopteerde kinderen en uit een huwelijk geboren wettige kinderen worden ongelijk behandeld. Het Souverein Besluit van 1815 en het KB van 1868 spreken over "wettige afstammelingen". Bij de totstandkoming van de adoptiewet (26 februari 1956) merkte de minister daarover op: "Op het stuk der wettigheid verwijzen deze bepalingen kennelijk naar de regels van burgerlijk recht, zoals deze toen luiden of naderhand zouden komen te luiden. Daarentegen moet de term "afstammelingen" in dit besluit, dat niet handelt over betrekkingen naar burgerlijk recht, zelfstandig, en wel in de strikte zin van afstamming door geboorte, worden geïnterpreteerd" (Van Sasse van IJsselt, PS 1976, p. 9; ook geciteerd bij Van Meeuwen, p. 85).

C. Diverse kinderen uit één huwelijk worden ongelijk behandeld. Dit geldt althans bij primogenitur-adel, waar slechts de oudste mannelijke stamhouder bij overlijden van de vorige titularis de adellijke titel erft.

D. Mannen en vrouwen worden ongelijk behandeld. Dit geldt met name bij primogenitur-adel, waar vrouwen de titel niet kunnen erven. Maar ook overigens kunnen vrouwen nooit adel-
dom aan hun kinderen doorgeven. Dit laatste is echter niet zo verbazingwekkend, daar vrouwen in beginsel hun geslachtsnaam evenmin aan hun kinderen doorgeven, tenzij aan hun niet-erkende onwettige kinderen. Het in 1984 gepubliceerde voorontwerp van wet ter herziening van het naamrecht (waarover Elzinga, Loeb en De Groot, NJB 1985, p. 73-79) beoogt de mogelijkheden voor vrouwen om hun naam aan hun kinderen door te geven te verbeteren. Het is op zijn minst opmerkelijk, dat het voorontwerp noch de toelichting erop aandacht besteedt aan de adelsrechtelijke consequenties van de voorgestelde wijzigingen. Indien echtpartners immers overeen mogen komen, dat hun wettige kinderen de geslachtsnaam van hun moeder zullen dragen, komt de vraag op, of deze kinderen daardoor ook een eventueel aan die naam verbonden adelspredikaat of adellijke titel verwerven. Het enige punt waar het voorontwerp wel tenminste enig oog heeft voor het adelsrecht, betreft de wijziging van geslachtsnamen: men kan niet door naamswijziging (toevoeging van) een adellijke naam verkrijgen (vgl. voor naamswijziging en adellijke namen ook Raad van State, Afdeling Rechtspraak 12 november 1984, NJ AB 1985, 242).

In de onderhavige procedure werd vastgesteld, dat het feit dat wettige en onwettige kinderen in het adelsrecht ongelijk worden behandeld geen ontoelaatbare discriminatie oplevert. We kunnen vermoeden, dat ook de overige gesignaleerde ongelijkheden geen strijd met de Grondwet of volkenrechtelijke verdragen opleveren. Voor de ongelijke behandeling van adoptiekinderen werd dit reeds eerder vastgesteld door KB van 9 augustus 1975, nr. 31 (PS 1976, p. 7, 8, met noot Van Sasse van IJsselt; vgl. voorts Van Sandick, PS 1976, p. 50-53).

Het is boeiend te overwegen, wat de gevolgen zouden zijn geweest, indien de Afdeling Rechtspraak in de onderhavige procedure zou hebben vastgesteld, dat een onwettig kind adeldom kan ontlenen aan zijn moeder. Het valt dan niet in te zien, waarom een door een adellijke vader erkend kind niet tevens adeldom aan zijn vader kan ontlenen.

Voorts lijkt het waarschijnlijk, dat dan ook de in het KB van 9 augustus 1975, nr. 31 neergelegde regel, dat adoptie door adellijke ouders geen adelsrechtelijke gevolgen heeft, zou moeten worden herzien. Zou het immers niet in strijd zijn met hedendaagse opvattingen om adoptiekinderen niet alleen in een andere positie te plaatsen dan andere wettige kinderen, maar ook in een andere positie dan onwettige kinderen? Adeldom aan adoptiekinderen van adellijken uitsluitend te weigeren, door te wijzen op het feit, dat zij genetisch gezien niet tot het desbetreffende adellijke geslacht behoren, manifesteert een andere opvatting over afstamming dan thans in Nederland heerst en gezien het door het Ministerie van Justitie gepubliceerde voorontwerp afstammingsrecht ook in de naaste toekomst in Nederland zal blijven gelden: de juridische afstamming hoeft niet op biologische waarheid te berusten. Niet het genetisch ouderschap, maar het sociale ouderschap vormt de basis voor de juridisch relevante afstamming. Dit standpunt heeft mijns inziens ook tot consequentie, dat de adelsrechtelijke gevolgen van een erkenning of legitimatie niet kunnen worden betwist door erop te wijzen, dat een adellijke man in strijd met de waarheid heeft erkend.

Met betrekking tot de primogenitur-adel zou vervolgens de vraag moeten worden beantwoord, of niet op alle kinderen van een titularis de titel moet overgaan. Indien deze vraag bevestigend zou worden beantwoord, moet vervolgens worden aangegeven, of deze overgang - net als bij andere adellijke geslachten - op het ogenblik van de geboorte van die kinderen reeds plaatsvindt of pas op het moment van overlijden van de vorige titularis. In elk geval zou echter de conclusie moeten worden getrokken, dat ook vrouwen de primogenitur-titel kunnen verwerven. Ten overvloede moet worden opgemerkt, dat dan ook de primogenitur-adel in onwettige lijn zou moeten kunnen overgaan.

Bij de hier gestelde vragen komt nog een vraag van transitorechtelijke aard. Indien men de regels betreffende de adellijke titels zou herinterpreteren, vanaf welke datum gelden dan de regels met de nieuwe inhoud. De appellante in de onderhavige procedure behoort tot een jongere linie van een geslacht, waarvan het "hoofd" sinds 1831 de titel baron voert. Vanaf welke datum zou bij wijziging van de regels nu deze titel op andere wijze overgaan?

Het is trouwens met name de primogenitur-adel, die bij wijziging van de regels betreffende de overgang van adellijke ti-

tels grote moeilijkheden oplevert. Dit geldt met name, indien we deze problematiek niet alleen voor Nederland onder de loep nemen, doch ook kijken naar consequenties in het buitenland. Met name nu in casu onder meer werd gesteld, dat het Nederlandse adelsrecht in strijd is met het New Yorkse Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Europese Verdrag inzake de mensenrechten is het ook geboden niet alleen de Nederlandse, maar ook de buitenlandse (impliciete) consequenties van een potentiële beslissing te beseffen. Voorzover ik weet, zijn aan Nederlandse primogenitur-titels geen grote stichtingen of fidei-commissen (de residou) gekoppeld. Anders is dit in Groot-Brittannië, waar de meeste adellijke titels primogenitur-titels zijn, terwijl aan die titels via juridische constructies (met name via trust-constructies) vaak aanzienlijke vermogens zijn gekoppeld. Tevens geven de titels recht op een zetel in de House of Lords (zie Prakke, p. 132 e.v.).

Indien nu de overgang van de primogenitur-titels zou moeten veranderen, zou dit impliceren, dat met de titels ook aanzienlijke vermogens anders zouden overgaan dan thans verwacht, terwijl ook de toekomstige samenstelling van het Hogerhuis daardoor wordt beïnvloed. Indien we zouden aannemen, dat alle kinderen van een titularis zijn titel zouden erven, zou daardoor het gehele Britse adelsrecht uit zijn voegen worden getild. De adellijke stamvermogens zouden moeten worden opgedeeld, hetgeen men tot nog toe juist via juridische constructies met succes heeft weten te voorkomen. De basis van de macht van de Britse adel zou daardoor vernietigd zijn. En het is verder duidelijk, dat de omvang van het Hogerhuis binnen luttele generaties gigantisch zou worden.

Zou men daarentegen aannemen, dat toch slechts één kind van de titularis zijn titel en het daaraan verbonden vermogen erft, krijgt men een iets ander beeld. De minimale aanpassing van de regeling van de overgang van adellijke titels blijft dan wel, dat ook vrouwen en onwettige kinderen als eerstgeborenen titels kunnen erven. Ook dit zou ingrijpende gevolgen voor de samenstelling van de House of Lords hebben. Statistisch valt te voorspellen, dat dan op den duur circa de helft van de leden van het Hogerhuis van het vrouwelijk geslacht zullen zijn en te verwachten valt bovendien dat onwettige kinderen in dit Hogerhuis een eigen fractie kunnen vormen.

Enfin, zoals boven reeds aangegeven heeft de Raad van State vermeden om een revolutionaire beslissing te nemen. Dit impliceert evenwel niet, dat we er niet over hoeven na te denken, wat de mogelijke consequenties zouden zijn geweest, indien de Afdeling Rechtspraak anders zou hebben beslist. De beslissing van de Raad van State is verstandig, maar onbevredigend, zodat nu door de wetgever moet worden overwogen of de Nederlandse regeling van de adeldom moet worden herzien.

Uiterlijk wanneer ons parlement beslist over een herziening van ons namenrecht, dient ook een herziening van het adels-

recht te worden overwogen. Derhalve zou het verstandig zijn, indien in de toelichting op het hopelijk over niet al te lange tijd in te dienen ontwerp herziening namenrecht ook uitvoerig wordt ingegaan op de hierboven aangegeven adelsrechtelijke problemen en in het ontwerp ook voorstellen tot wijziging van het adelsrecht worden gedaan. Een andere mogelijkheid is echter een aparte wet op de adeldom bij de Kamer in te dienen. Blijkens een brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer d.d. 15 januari 1985 wil de regering kennelijk deze weg kiezen (Kamerstukken II, 1984-1985, 18 844, nr. 1), zulks ter uitvoering van additioneel artikel XXV van de Grondwet dat luidt: "Totdat ter zake bij de wet een voorziening zal zijn getroffen blijft artikel 74, eerste lid van de Grondwet naar de tekst van 1972 van kracht" (hierover Stein, p. 72, 73).

Uit politiek perspectief gezien kan men naar aanleiding van de boven gesignaleerde vragen grosso modo drie standpunten innemen:

A. Daar adeldom een soort geïnstitutionaliseerde ongelijkheid is, dient adel te worden afgeschaft. Het gaat daarbij mijns inziens te ver om het gebruik van adellijke titels te verbieden, zoals in Oostenrijk en in vele Oosteuropese landen het geval is. Anderzijds is het ook minder zinvol om de adellijke titels tot onderdeel van de geslachtsnaam te verklaren, zoals in Duitsland door de Weimarer Verfassung werd gedaan. Deze beslissing bewerkstelligde in Duitsland, dat adellijke titels in feite bleven bestaan, doch de overgang van deze titels voortaan niet door een zelfstandig adelsrecht, doch door de regels betreffende de verwerving van geslachtsnamen werd bepaald. In feite is daardoor weinig veranderd.

De enige echte consequentie van de Weimarer Verfassung was, dat primogenitur-titels verdwenen. Voor Nederland zou bij deze optie wellicht te overwegen zijn alle op de verlening en overgang van adeldom betrekking hebbende bepalingen uit de Nederlandse wetgeving te schrappen, alsmede de regeling dat adellijke titels en predikaten in openbare akten moeten worden opgenomen. Ook de strafrechtelijke bepaling (artikel 435 Sr.) betreffende het ongeoorloofd voeren van adellijke titels zou moeten verdwijnen. "Adel" wordt dan iets, waarmee het recht zich niet meer bemoeit. De Hoge Raad van Adel zou dientengevolge moeten worden opgeheven. Het is evenwel denkbaar, dat vervolgens een privaatrechtelijke adelsvereniging wordt opgericht, waarvan het bestuur de taken van de Hoge Raad van Adel overneemt.

B. De regels betreffende de verwerving van adeldom en de overgang van adellijke titels moeten worden aangepast aan moderne opvattingen omtrent gelijke behandeling. De consequentie daarvan zou kunnen zijn, dat het aantal adellijke personen in Nederland over enkele generaties zeer aanzienlijk zal zijn.

C. Op historische en wellicht bij een monarchie behorende folkloristische gronden dient adeldom te blijven bestaan. Daar adeldom echter in feite een geïnstitutionaliseerde ongelijkheid is, zou het gekunsteld zijn om binnen dit instituut gelijkheidsbeginselen te willen realiseren. De thans geldende regels betreffende de overgang van adeldom en adellijke titels dienen derhalve te worden gehandhaafd.

Gerard-René de Groot*

* Universitair hoofddocent voor privaatrecht en rechtsvergelijking aan de Rijksuniversiteit Limburg.

AANGEHAALDE LITERATUUR

- Asser, C./Wiarda, J., Personenrecht: natuurlijke personen en familierecht, 9e druk, Zwolle 1957.
- Beelaerts van Blokland, Jhr., M.A., Adelsbeleid en adelsrecht vóór 1813, in: Hoge Raad van Adel, 's-Gravenhage (Staatsuitgeverij) 1966, p. 1-54.
- Damme, M. van, Adel, Gent/Leuven 1982.
- Damme, M. van, De juridische grondslagen van de nobiliteit in België, Rechtskundig Weekblad, 1979/80, p. 1318-1326.
- Eeckhout, J., Le statut de la noblesse, l'arrêté royal du 31 janvier 1978, Journal des Tribunaux 1979, p. 732.
- Elzinga, W.E./Loeb, E./Groot, G.R. de, Herziening van het naamrecht: vaders wil is nog steeds wet, NJB 1985, p. 73-79.
- Meeuwen, Jhr. P.G.M. van, Een en ander over het Nederlandse adelsrecht, in: De Hoge Raad van Adel, 's-Gravenhage (Staatsuitgeverij) 1966, p. 74-90.
- Prakke, L., Britse bellen blazen, in: Non ex regula, Liber amicorum Mr. J. van der Hoeven, deventer 1985, p. 123-146.
- Prins, W.P., Nederlands namenrecht (Par. 6 Adellijke titels en praedicaten), Personeel Statuut 1954, p. 155-158.
- Prins, W.P., Titels en praedicaten, Personeel Statuut 1956, p. 13-21.
- Rijk, J.W.F.X. de, Een circulaire over de adel en haar achtergronden, Personeel Statuut 1980, p. 52, 53.
- Sandick, J.C. van, (met noot van Jhr. Th. van Sasse van IJsselt), Adoptie en adeldom, Personeel Statuut 1976, p. 50-53.
- Sasse van IJsselt, Jhr. Th. van, Naamsverandering, Personeel Statuut 1960, p. 77-87.
- Sasse van IJsselt, Jhr. Th. van, Koninklijk Besluit van 9 augustus 1975, nr. 31, Personeel Statuut 1976, p. 7-9.
- Stein, F.T.H., Wet op de adeldom en artikel 1 Grondwet, NJB 1985, p. 714, 715.
- Valkenburg, Jhr. C.C. van, Adelsbeleid sedert 1813, in: De Hoge Raad van Adel, 's-Gravenhage (Staatsuitgeverij) 1966, p. 55-73.